א טאנץ

ער איז געשטאנען אז א זייט און צוגעקוקט ווי אנדערע טאנצען. מ׳קאן נישט זאגען, ס׳האט איהם אויך געצויגען א הוליע טהון, נאר אז א מענש איז אזוי מיעד פון א גאנצען טאג ארבייט.

געהייסען האט ער מאיר, גערופען אין אמעריקא האט מען איהם מאקס, נאר אויסגעקומען איז עס מ ע ק ס.

מעקס איז ערשט געווען פיער יאהר פערהייראט, און דער צו־קנייטשטער שטערען מיט׳ן אויסגעמוטשעטען גוף פון אכט און צוואנציג יאהר האבען אויסגעקוקט ווי פון פערציג.

נאר דאס איז געווען אלע טאג פון א גאנץ יאהר. היינט האט מעקס אויסגעקוקט אינגער מיט פינף יאהר, צוליעב דער חתונה ביים קרוב; א מאסאזש, א העירקאט, א שיין, דער נייער געקעס־טעלטער סוט — דאס אלדינגס איז איהם אריין אין די ביינער און ער האט דערפיהלט, אז ער לעבט אויף דער וועלט.

ווען נישט די אויסגעהארעוועטע אפערייטארישע פיס, וואלט ער היינט א וועלט איבערגעקעהרט; דאס ווייב איז געבליבען אין דער היים, פיהלט נישט גוט, וועט זי איהם נישט קוקען אין די אויגען צי ער איז נאך לעבעדיג ווי א יונגערמאנטשיקעל, א ספארטעל, א „סינגעלמאן“, צי גלוסט זיך איהם נאך א קאפ אויפ־הויבען, ווי בחור־ווייז . . .

די היימישע קלעזמער, דאס ליכטיגקייט, די אויסגעפוצטע געסט, אה, ס מחיה...

מעקס׳ן איז געווען אויפ׳ן הארצען אזוי, אז ער האט געוואלט איטליכען אויסקושען. איז ער צוגעגאנגען צו משה׳־לע דעם סטאליער׳ס, וועמען ער האט שוין נישט געזעהן א לאנגע

צייט, איהם דערלאנגט די האנד מיט ברייטקייט און, כאטש ער האט געוואוסט אז ער קעהר זיך דא גארנישט אן האט ער איהם פון דעסטוועגען אפגעגעבען מזל־טוב און איהם געוואונשען מיט'ן גאנצען הארצען אל־דאס־גוטס, און די ברכה איז ארויסגעקומען אזוי געניט גלאט, ווי ביי אן אלטען אידען, וואס איז שוין געוועהנט צו ווינשעווען און נישט ווי ביי איינעם, וואס איז ערשט פאר פיער יאהרען (פאר דער חתונה) געווען א פריידענקער.

יענעם, משה'לע דעם סטאליער'ס, איז אויך געווען אויפ'ן הארצען אזוי, אז ער האט געוואלט אויסקושען יעדען איינעם. האט ער איהם אויך געענטפערט מיט'ן גאנצען הארצען:

— גאט זאל העלפען, נאר אויף שמחות.

— אמן.

— ביי וואס ארבייטסטו, מעקס?

— ביי וואס ארבייט מען אין אמעריקא? ביי קלאוקס.

— אזוי.

— אזוי, אזוי...

פונדעסטוועגען, מעקסעלע, זעהסטו מיר אביסעל שלעכט אויס. וואס איז דער מעהר? דאס ווייב דערקוטשטעט דיר?

ער האט געטהון א קוועטש מיט די אויגען, און יענער האט געענטפערט מיט א נארישען שמייכעל.

משה'לע האט איהם אנגעוויזען אויף א אידען אין אן אפגע־ריבענעם צילינדער:

— זאג נאר, דו ווייסט ווער דאס איז?

— אודאי, וואס פאר א פראגע? עוזר פון דער אלטער שטאדט.

— יא. האסט געהערט, ער האט דאך בעגראבען די פאר טא־לער אין ריעל־עסטייט.

מעקס האט באמת רחמנות געהאט.

— אזוי? נעבעך... אזוי פיעל יאהרען אפגעהארעוועט אין אמעריקא, אכצעהן בארדערס געהאלטען... טאמער האט ער זיך שוין יא צו'ן עפעס דערשלאגען, נא זשע דיר...

ער האט באקומען שטארק חשק דעם נגיד א חנפ'ע צו טהון, כדי יענער זאל זעהן, אז ער בעטראכט איהם נאך פאר אן עושר; דער הימעל איז נאך נישט ביי דער ערד. איז ער צוגעגאנגען צו'ן איהם.

— העלא, ר' עוזר! דערקענט מיך?

אודאי, וואס פאר א פראגע? מאיר'ל ברור'ס... העלא, וואס מאכט א לאנדסמאן?

מאקס איז איהם דאנקבאר געווען, וואס ער האט איהם דערקענט: פארט א מענש וואס האט איבערגעווארפען טויזענדער מיט זיינע הענט... געהאנדעלט מיט ריעל־עסטייט... איז ער געווארען שטארק אונטערטעניג. און ווייל ס'איז איהם אזוי אויך געווען גוט, אויפ'ן הארצען, האט ער אפגעמאכט ביי זיך איהם אפצוגעבען כבוד, גלייך ווי ער וואלט נישט דערלעגט די פאר טאלער...

ער האט געקוקט אויף איהם מיט אן אונטערטעניגען שמייכעל, און געווארט אז יענער זאל איהם עפעס פרעגען.

— וואס־זשע הערט זיך עפעס, מאיר'ל, ארבייטסט?

— וואס דען טהוט א גאש בראט? פון פראצענט לעבט מען נישט... מען ארבייט...

דער נגיד האט איהם געקוקט מיט חשד אין די אויגען אריין, צי מיינט ער איהם נישט א שטאך צו טהון, ווייל ער האט דערלענט די פאר טאלער. האט מאיר'לען דעם נגיד'ס קוק געטהון א בויער אין הארצען: ער קאן נאך מיינען, אז מ'מיינט איהם — האט ער גיך פארריכט:

— א קבצן בלייבט א קבצן.

דאס האט ער געמיינט זיך צו ליינען, כדי דער נגיד זאל זיך פיהלען שטייפער, האט אבער דער נגיד נישט געוואוסט צי ער מיינט זיך צו לעגען, און עס האט איהם ווידער געטראפען גלייך אינ'ם וועהטאג אריין: א קבצן בלייבט א קבצן"... — האט ער איהם נאך מעהר דורכגענומען מיט די אויגען אז יענער האט זיך אזש איינגעקארטשעט, און נאך מעהר אונטערטעניג געווארען,

בפרט אז ער האט געזעהן ווי דער אפגעקומענער עושר דרעהט שוין אוועק דעם קאפ אז א זייט ברוגז, און מאכט זיך נישט־הע־רענדיג.

—איהר הערט ר׳ עוזר ? — רער נגיד האט אויסגעדרעהט דעם קאפ מיט א מינע ווי איינער רעדט : „דו פארד איינער. לעת־עתה בין איך נאך א י ד ״.

האט מאיר׳ל אנגעוויזען אויף עוזר׳ס דימענטענעם רינג און געזאגט :

— אט א שטייגער דאס שטיינדעלע האט מעהר די ווערטה, רע־כען איך, ווי דאס געלד וואס אונזער איינער פערדיענט א גאנץ יאהר.

דעם עושר איז לייכטער געווארען אויף׳ן הארצען : ער מיינט עס דאך ערנסט... נישט נעטהון קיין שטאך וואס ער האט דער־לענגט די פאר דאלאר. —

מען האט אויפגעשפיעלט א פרעהליכס, האבען זיך צונויפגע־נומען די מחותנים פון כלה׳ס צד און חתן׳ס צד, און געגאנגען א טענצעל. מאיר׳ל איז דאך געווען א שטיקעל קרוב, האט מען איהם אויך געשלעפט.

די פויק מיט די טאצען האבען גערעוועט אלע מאל מעהר און אנגעצונדען אין איטליכען די אדערען, האט זיך מאיר׳לען פלוצים אויסגעדאכט, אז ער דארף אריין אין רעדעל אריין, גיך, אז נישט וועט פון איהם עפעס אנטלויפען... עס איז איהם דורך א סקרוד איבער׳ן לייב, די פיס האבען זיך אנגעהויבען אונטער איהם הויבען, עס האבען איהם ח א בליץ א שיין נעטהון די פריי־הע אינגעלשע יאהרען, ווען ער איז שיער געגאנגען צום טאנץ־לעה־רער און געגארט אוועקצופאהרען קיין וויען ווערען א קומי אין א גאלאנטעריע געשעפט. איז איהם דאס הארץ נאך אמאל יונג געווארען, זיך צוואוואקסען ביז צום האלז און נאכגעזונגען די כלי־זמר : ראכטא־ראכטא, ראכטא־די־ראם.

די מחותנים האבען אנגעהויבען שרייען : „מאכט א ווארע, מאכט א ווארע״.

האט מאיר׳ל פערלענגט די הענד פארבאקאם, פערוואָרפען מיט׳ן קאפ אויף לינקס, און גענומען שטעלען בלאָט־פּיס. ראכטא, ראכטא, ראכטא־ריראם.

א רעדעל מענשען האבען זיך ארומגעשטעלט, האט ער דערפיהלט אז מ׳שטעלט זיך ארום, האט ער זיך נעפלייסט, און אנגעהויבען וואָרפען די פיס אין דער זייט אריין און דאס הארץ האט גזשוננגען: ראכטא, ראכטא, ראכטא־רי־ראם... דאס פּנים איז געוואָרען בלייך, די רעמלאך ארום די אויגען פלאם פייער, און ער האט אלץ געארבייט מיט די זייטען און געסאפעט מיט׳ן הארץ: ראכטא, ראכטא, ראכטא־רי־ראם.

האט ער זיך געוואָרענט: „מאיר׳ל הער אויף... ביזט א טאטע פון קינדער, וועסט די נשמה אויסהויכען”... האט ער זיך צוריק געענטפערט מיט כעס: „נו, נו, זאל ד י ר נאר נישט דאַרען דער מח פאר מיר”...

מענשען האבען געזעהן ווי עס זעצט אויף איהם א טויטשוויים ארוים און געגאפט.

מאיר׳ל האט געפיהלט ווי שטארק מען קוקט אויף איהם, און שוין געגאנגען הינטער־פיסלעך, זיך אראפגעזעצט און אויפגעהויבען מיט א: רי־ראם, רי־ראם, אויף וועמענ׳ס פיס, האט ער שוין אליין נישט געוואוסט. דאס הארץ איז געגאנגען הינטער־פיסלעך, געוואָרפען מיט די זייטען, זיך אראפגעזעצט און אויפגעהויבען.

און די טאצען מיט׳ן פויק האבען איטליכענס פערגעסענע יונגע לעבענס אויפגעוועקט. האט מען געקענט זעהן אויף די פּנים׳ער אמאליגע נצחונות, בעסערע צייטען, יונגע יאהרען... ביי אן אלטער אידענע האבען זיך די באקען אבגעפארבט און זי האט געהויבען דאס קלייד צום טאנצען. איז זיך א יונגע מיידעלע, א יענקי געשטאנען און געקוקט מיט א געמאכטען חוזק אויף די גרינע, נאר איהרע אויגען האבען גערעדט גאר עפּיס אנדערש...

האט זיך אפילו ביי אן אלטען אידען פערדרוקט דאס היטעל אין א זייט, און ער האט קרום געשמייכעלט, און צוגעקנאקט מיט די פינגער. רי־רא־, רי־רא.

אין מאיר׳לען האט געשריגען: „מאיר׳ל שוין גענוג... ניין, ניין, נאך... ריי־ראם... טאנץ, טאנץ, פרעה דיך... א חתונה ביי א קרוב... קעהר זיך אן נאהענט, ריי־ראם... קעהר זיך אן גאר נאהענט, ריי־ראם... הונדערט און פופציג דאלאר, א ביינק ביכעל, ראכטא־ריי־ראם... א קענרי סטאר... פטור פון דער ארבייט, ראכטא, ראכטא־ריראם...

די כלי־זמר האבען פלוצים אפגעהאקט און מאיר׳ל איז אנידערגעפאלען אויף א באנק. אין האל איז געווארען ווי א רויך נאך א שרפה. דער רויך האט זיך נישט אנגעזעהן נאר געפיהלט, און עס האט זיך געדאכט, אז ער איז אויף די פערשוויצטע פנים׳ער פון די מענשען צוגאנגען געווארען.

די חופה מיט דער וועטשערע זיינען אוועקגעפלויגען ווי א קורצער חלום און אז מאיר׳ל האט זיך אויסגעניכטערט איז שוין געווען כמעט נאך אלעמען, האט ער זיך א טראכט געטהון אז ער קעהר זיך שטארק נאהענט אן, און דארף בלייבען לענגער פון אלעמען.

נאר אז די געסט האבען זיך אנגעהויבען צוגעהן, די כלה האט אויסגעטהון דעם שלייער, די מחותנים זיינען געווארען אויס מחותנים און אנגעהויבען ריידען וועגען די מארגענדיגע געשעפטען, איז איהם דורכגעפלויגען א געדאנק אז עס איז שוין נאך דער חתונה, האט איהם א קלעם געטהון ביים הארץ, און עס האט איהם שטארק באנג געטהון נאך דעם אלעמען. האט ער ווי איינער וואס מאטערט זיך אונטערצובלאזען אן אויסגעהענדיג פייער, געוואלט דערהאלטען דאס ביסעל היץ אין זיינע דארע ביינער און נישט געקענט. גליך נאך גליך איז איהם מאט געווארען און די פרעהליכע מחשבות וואס האבען געהיצט דעם טאנץ, אדער וואס דער טאנץ האט זיי געהיצט, זיינען ביסלעכווייז אויסגערונען געווארען. האט ער געטראכט, ווי אזוי זעהט מען זיך שוין אין סאפאלק סטריט אויפ׳ן פיערטען פלאר.

אין דרויסען האט גענומען א פראסט, האבען איהם שוין בעציימענס די דארע ביינער אנגעהויבען שוידערען פאר דער קעלט,

און ער האט אויפגעשטעלט דעם קאלנער פונ׳ם אויבער־ראק זיך אראפגערוקט דעם דארען קאפעליוש איבער דער זייט קאפ וואו ער האט דעם רומאטעס, און מען האט געזעהן אז ער איז א פערהייראטער מאן. ווארים עס זיינען דא צוויי סארטען דארע קאפעליונשען, איינער פאר א סינגעל מאן און דער צווייטער פאר א פערהייראטען. דער פאר׳ן סינגעלמאן איז א קליינער, שטעהט כמעט תמיד אויפ׳ן שפיץ קאפ וואויל־יונגיש און לאזט ארויסזעהן א בחור׳ישען רויטען אויער מיט׳ן פיינעם „העירקאט“, און דער צווייטער פאר א פערהייראטען איז תמיד גרעסער און דעקט צו האלבע אויערען.

מאיר׳ל איז צוגעגאנגען זיך געזעגענען קודם צו דער כלה מיט׳ן חתן דערנאך צו דער מחותנת׳טע.

די מחותנת׳טע האט זיך געמאטערט צו מאכען אויפ׳ן פערשלאפענעם פנים נאך א מחותנת׳טישע מינע און גערעדט אונטער דער נאז ווי איינער וואס איז שטארק שלעפעריג:

— פאר וואס נישט געבראכט „דיינע“?

האט מאיר׳ל געענטפערט אויך אונטער דער נאז, ווייל ער איז אויך געווען שלעפעריג: „טהוט איהר וועה די ציין“.

האט זי ווייטער גערעדט אונטער דער נאז: „געווען געקאנט פערבינדען מיט א קאמפרעס“.

האט ער צוריק געענטפערט אונטער דער נאז: „שוין געפרובט, ס׳העלפט נישט... און היינט צוויי וואכען נאך א קינפעט“...

„יא, זעהסטו, דאס האסטו רעכט“.

די מחותנת׳טע האט זיך שוין מחיה געווען וואס ער האט איהר געזאגט אזא תירוץ, זי זאל איהם קענען געבען גערעכט.

מאיר׳ל האט זיך שוין אויך מחיה געווען וואס עס האט גענומען אן עק צום פערענטפערען, און זיך געזעגענט.

ביים געבען די האנט, האט ער זיך געטהון א בויג צו, אויף צו־קושען זיך, האט זיך אבער די מחותנת׳טע נישט געריכט דערויף און נישט אנטקעגנען געטראגען דאס פנים. נאר אז זי האט

אבער דערזעהן, אז ער וויל זיך קושען אין די פיסקלעך, האט זי א נויג געטהון צו'ן איהם דעם קאפ, האט ער שוין אבער געהאט זיינעם אוועקגענומען, נאר אז ער האט אבער דערזעהן, ווי די מחותנת'טע וויל זיך טאקע יא קושען אין די פיסקלעך, האט ער נאך אמאל צוגעבויגען דעם קאפ, האט זי זיך אבער שוין געהאט פער־שפעטינט...

אז ער איז ארויסגעקומען אין דרויסען, האט איהם א שארפער ווינט א שלאג געטהון אין פנים, און ער האט זיך איינגעקאר־טשעט אין דרייען. פוילע מחשבות זיינען איהם געקראכען אין קאפ און איינגענעסען זיך אין איהם גלייך מיט דער קעלט.. א שטייגער פארוואס, ווען ער איז נאר אריינגעקומען אויף דער חתונה, האט מען זיך ארומגעכאפט מיט א ליעבשאפט, געקושט זיך אין די פיסקלעך ווי עפעס אז אפגערעדטע זאך, נישט נעצויגען דעם קאפ, דער אהין, און דער אהער... דו נאר,דו, וואס פאר־שטעהסטו נישט? עס איז געווען פ א ר דער ועטשערע...

וואס א שטייגער האט ער גאדארפט ווינשען משה'לע דעם סטאליער'ס אלדאס גוטס? קען נישט באשטעהן אז ער איז א קבצן? אזוי אויך נענוג... איז דער היים וואלט ער געווען א טרעגער... און דא... א „סטעדי דזשאב"... ביי ווען־טען...

אהי, נא דיר גאר אן עוזר פון דער אלטער שטאדט... אז נישט איז ער זיך נישט מחיה וואס ער האט דערלעגט דעם קאפ?... געוואלט ווערען גיך אן עושר... נא דיר ריעל־עסטייט... פאווא־ליע מיט'ן דישעל, גוטער ברודער...

ער האט הנאה געהאט וואס יענער האט דערלעגט די פאר דאלאר, און אלע מאל זיך גערעכט געגעבען מיט א „נו־נו". נאר וואס נעהענטער ער איז געקומען צום הויז, אלץ מעהר קאלאמוטנע איז איהם געווארען און אז ער איז געגאנגען ארויף די פינסטערע שטיגען מיט די אויסגעמוטשעטע פיס, האט ער זיך דערגאנגען די יאהרען: „וואס פאר א קענדי־סטאר"? פאר הונדערט און פופציג דאלאר איז דא א קענדי־סטאר? — און אלדינגס, וואס

עס האט איהם געשוועבט אין מוח בשעת'ן טאנץ, האט איהם אנגעהויבען צו דערגעהן די יאהרען, און דער ראכטא־רי־ראם פון די כלי־זמר האט איהם געזשומזשעט אין די אויערען מיט חווק, ער האט זיך געוואלט אפטשעפען פונ'ם לידעל מיט לייב און לעבען האט זיך אבער דאס ליעדעל פון איהם נישט געוואלט אפטשעפען און אלץ געזשומזשעט: ראכטא־רי־ראם, ראכטא־רי־ראם... וואס פאר אן אנקעהרעכטס צום שווארץ יאהר? א באבע'ס א צוואק... געדארפט די חתונה ווי מיינע צרות... וואס פארא הונדערט און פופציג דאלאר? עס געהט צו סלעק... דאס ביכעל אין גראסערי איז אנגעשוואלען, ראכטא־רי־ראם, אודאי אויף א פופציגער... מארגען פאר א חודש רענט בעצאהלען... אפגעבען צוריק איציקל'ס אכציג דאלאר... א קבצן... ראכטי־ריי־ראם, נאך דערונטער...

איך געוועב
IN GEVEB A JOURNAL OF YIDDISH STUDIES

Fradl Shtok, *Gezamelte ertseylungen* (New York: Farlag “nay tsayt,” 1919), 16-24.